

Natur- og kulturkart for Bygdøy nordøst

Hilde Friis Solås og Bjørn Anders Fredriksen

Bli med - på Bygdøy finner vi unik natur! Den er spesiell selv når vi ser oss om i hele verden! Samtidig er dette området det i Norge som har vært lengst i kongelig eie. Derfor er her mange kulturminner.

Vi har delt innholdet i helftet i tre: Planter og dyr, Historie og Geologi. Hver av delene har spesielle elementer som det kan være morsomt å legge merke til.

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus

Norsk Folkemuseum

Institutt for landskapsplanlegging

Innhold

Biologisk mangfold	4
Hva er et naturkart	5
Hva er et vegetasjonskart	6
Bygdøy - et unikt område	7
Ordforklaring	7
Bygdøy – Naturstiposter	8
Post 1 – Alm-lindeskog	8
Post 2 – Agapanthus-liljer ved Oscarshall	9
Post 4A – Beitemark	9
Post 4B – Hagemarkskog	10
Post 5A – Gråorskog med ask	11
Post 5B – Stranda	12
Post 8 – Bergknapp-samfunn	12
Post 11 – Eng med blodstorkenebb	14
Post 12 – Beitemark	16
Post 13A – Frognerkilen – Strandeng	17
Post 13B – Blåbringebær	18
Post 14A – Dronningberget naturreservat	18
Post 14B – Dronningberget naturreservat	19
Geologien på Bygdøy	20
Hvordan har området blitt til?	20
Post 6 – Fossiler	21
Post 9 – 6 millioner år senere	21
Kulturlandskapet på Bygdøy	23
Post 2 – Oscarshall	24
Post 3A – Gartneriområdet	25
Post 3B – Thulstrupløkken	26
Post 7 – Stranden ved Oscarshall	27
Post 10 – Rohdeløkken	28
Post 15A og 15B – Dronningberget	29
Post 16 – Kongsgården	30
Treslag i området	34
Vegetasjonskart	36

BIOLOGISK MANGFOLD

Vi vil vise deg noe av den store variasjonen som finnes selv på dette lille området. I Norge finnes det trolig så mye som 60 000 ulike dyre- og plantearter. I 2010 kom det en ny norsk rødliste for arter. Dette er en vurdering av om artene står i fare for å forsvinne fra norsk natur. Artene som står i fare for å forsvinne fra norsk natur kalles truede arter. Dette er mange – hele 2399 arter! Rødlista forteller oss at de største truslene mot artene er skogbruk og menneskers nedbygging. **Det forsvinner et lite stykke Norge hver dag!**

Arter forsvinner ikke alltid med en gang selv om man ødelegger store deler av leveområdet. Men etter en tid kan artene likevel dø. **Det er farlig å være få.** Når det er få individer igjen av en art skal det bare en tilfeldighet til før den dør ut. Det er også viktig at de områdene som er igjen er sammenhengende. Da kan dyr og planter av samme art holde kontakt med hverandre og formere seg. Men hva kan så du gjøre? Hvorfor forteller vi dette til deg? Jo, fordi det du gjør betyr noe! Fordi hver og en av oss har et ansvar for hvordan det går med naturen vår.

Vi ønsker å dele naturgleden med deg fordi: Det vi er glad i – det har vi lyst til å verne om!

Utsikt fra Naturpost 4A Beitemark – se side 9

HVA ER ET NATURKART

Naturkartene er et prosjekt fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. Så langt har Naturvernforbundet laget 24 naturkart i Osloområdet. Vi har laget naturkart i alle Oslos bydeler. Naturkartene utgjør en serie som strekker seg fra Marka til sjøen og har med seg områder i skog, langs vassdrag og i grønne lunger. I tillegg har vi laget en egen innføring i ulike treslag på St. Hanshaugen, der mange ulike treslag er representert. Målet er at alle skoler og barnehager skal ha et naturkart i sitt nærområde. Derfor er flere underveis. Vi har også laget naturkart i Asker og Bærum. Vi ser også på mulighetene til å få laget naturkart i andre kommuner. Vi har også laget undervisningsopplegg i tilknytning til naturkartene våre. Se www.noa.no

I utgangspunktet inneholder heftene informasjon som er bygget opp rundt et vegetasjonskart (se side 36). På Bygdøy har vi også informasjon om historie, geologi og noen dyr.

Alle ferdige naturkart legges ut på nettsiden til Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. www.noa.no

SPISELIG/ GIFTIG

Noen av plantene vi finner underveis er spiselige og også veldig gode. Men vær oppmerksom! **Ikke spis** noe før du er **helt sikker** på hva det er og at det er spiselig. Mange planter som er spiselige kan ligne på planter som er giftige.

PLUKKING

Det kommer andre etter deg! **Ikke plukk** plantene på postene!

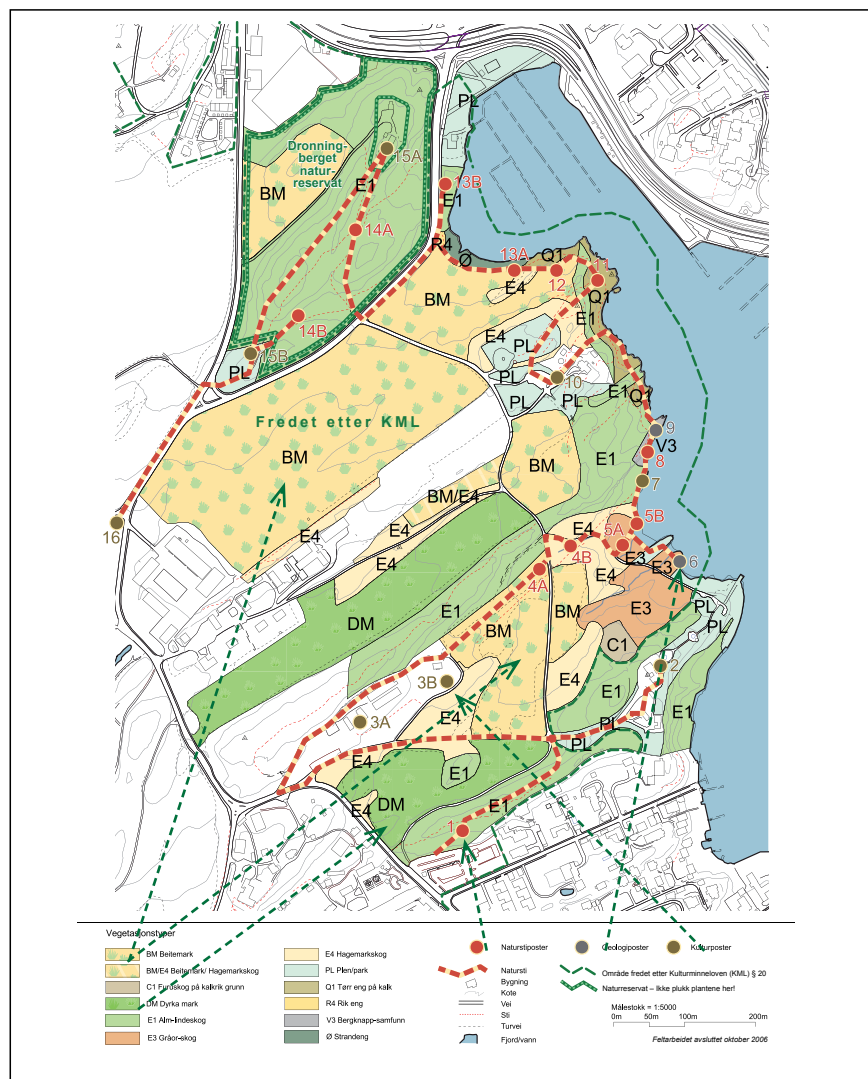
HVA ER ET VEGETASJONSKART?

Er ikke skog bare skog? Kan det være noe system på hvor ulike typer skog finnes?

Alle ville planter lever i en konstant konkurranse med hverandre. De må konkurrere om vann og næringsstoffer til røttene sine og om å få lys til bladene sine. Den planten som er best tilpasset miljøet på voksestedet, vil vinne denne kampen.

Hvilke planter som vokser i et område bestemmes av **økologiske faktorer**. Økologiske faktorer er f. eks. vanntilgang, klima, snødekke, berggrunn, jordsmonn og næring, og ikke minst dyr og andre planter. De plantene som vokser et sted er de som utnytter og tåler de økologiske faktorene best på akkurat det stedet. I områder som har utviklet seg gjennom noen hundre år er det derfor langt fra tilfeldig hvilke planter som vokser hvor. Planter som har noenlunde samme krav til miljøet, og samtidig er tilpasset hverandres tilstedeværelse, vil vokse på samme sted. De danner det vi kaller et **plantesamfunn** eller en **vegetasjonstype**. Det er disse du kan finne igjen på **vegetasjonskartet**. Vegetasjonskartet kan fortelle deg hvor du finner blåbær, for eksempel.

Vegetasjon varierer, men ikke alltid etter skarpe grenser. Det er derfor ikke sikkert du ser noe tydelig skille i skogen akkurat der streken går på kartet. Men tenker du på områdene samlet, vil du nok se at det er forskjell på dem.

Utsnitt av vegetasjonskartet, se side 36 for hele kartet i full målestokk

BYGDØY – ET UNIKT OMRÅDE

Bygdøy er spesielt på mange områder. Området er svært verdifullt både geologisk, biologisk og historisk. Store deler av Bygdøy er fredet: Vi har rikt kulturmiljø, naturreservater og vernede fossiler.

Forskere i geologi jobber blant annet med å trekke de store linjene i jordas historie. Da trengs informasjon fra mange ulike deler av verden. Bygdøy har vært et viktig område for å finne slik informasjon.

Kalksteinen som vi finner i nedre deler av Oslo, Bærum og Asker kommune gir grunnlag for et stort mangfold av planter. Området er noe av det mest artsrike vi har i Norge. Innenfor dette området igjen er Bygdøy spesielt. Så mye som 790 forskjellige plantearter finnes her. I tillegg til dette er mangfoldet av sopp unikt selv når vi sammenligner med områder i andre land. Det er dessuten funnet sjeldne arter av moser, insekter og fugl.

Vi finner mange ulike typer vegetasjon på Bygdøy. Hele Bygdøy preges av påvirkning fra mennesker. Allikevel er det fortsatt mye verdifull natur. Dronningberget og Hengsåsen er vernet som naturreservater.

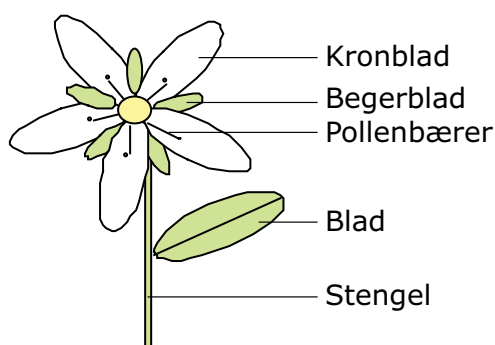
Kulturlandskapet på Bygdøy er også unikt, og er resultat av en kontinuerlig utvikling gjennom historien. I middelalderen var Bygdøy eid vekselvis av klosteret på Hovedøya og kongehuset. Det ble drevet jordbruk her. Fra 1500-tallet var Bygdøy brukt som ladegård for Akershus slott. Det betyr at de fikk forsyninger av mat og brensel fra Bygdøy.

På slutten av 1700-tallet ble Bygdøy delt opp og solgt til private som ønsket seg landsteder. Kong Carl Johan kjøpte opp en stor del av Bygdøy. I 1837 kunngjorde han at det på kongsgården skulle lages en stor park tilgjengelig for alle. I løpet av 1800-tallet ble parken opparbeidet til glede for byens befolkning. Mye av det gamle kulturlandskapet ble bevart som del av denne parken. Parken ble opparbeidet i landskapsstil, med gangveier og uregelmessige naturlike plantinger av trær og busker.

De siste 100 år har Kongsgården vært sommerbolig for kongefamilien. I dag er det Norsk Folkemuseum som driver gårdsdriften på Bygdø Kongsgård. Store deler av eiendommen er fredet som kulturmiljø.

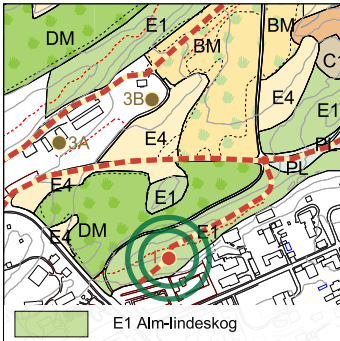
ORDFORKLARING

- Jordstengel** underjordisk del av stengel (ikke rot).
Kjertel et lite organ som skiller ut stoffer.
Kjertelhår hår med klebrig, ofte kuleformet spiss.
Sambu både hann- og hunn-blomster på samme plante.
Særbu hann-blomster på noen planter. Hunn-blomster på andre.

Bygdøy – Naturstiposter

POST 1 – ALM-LINDESKOG

Typiske treslag i denne vegetasjonstypen er alm, lind og spisslønn. Men det er ikke alltid vi finner alle disse. Andre treslag vi ofte finner er ask, morell og hassel.

Denne vegetasjonstypen finnes ofte i bratte, solrike lier. Den vokser også gjerne på kalkrik, god jord. På skogbunnen finner vi planter som trollbær, kratthumleblom, skogstorkenebb, firblad og teiebær. Disse trenger mye næring og kommer i tillegg til planter som vokser mange steder. Treslag i alm-lindeskogen *akkurat her*: Alm, asal, ask, bjørk, furu, gran, hassel, hegg, lind, morell, osp, platanlønn (fremmed art), rogn, selje, spisslønn og sommerek (se bilde side 6).

Lodneperikum er litt etter posten

1. Lodneperikum *Hypericum hirsutum* 40-100 cm

For Norge som helhet er den ganske sjelden, men det finnes en del av den her på Bygdøy. Vokser på frisk, næringsrik jord. Få greiner. Blad og stengler tett mykhårete. Kronblad blekt gule. Blomstrer i juli-september.

2. Liljekonvall *Convallaria majalis* 10-25 cm

Blad blankt grønne, avlange og langskaftete. Skaft fra jordstengelen med en ensidig klase av hvite klokkeblomster. Blomster velluktende. Bær røde. Giftig. Blomstrer mai-juni.

3. Blåveis *Hepatica nobilis* 10-15 cm

Flerårig. Blad tykke og trelappete, først dunhårete, siden snaue. De står grønne om vinteren. Tre silkelodne svøpblad sitter som et beger under blomsterbladene. Blå blomsterblad, av og til hvite eller røde. Blåveis spres av maur. Blomstrer i april-mai.

4. Stikkelsbær *Ribes uva-crispa* Lave busker

Ved hvert bladfeste sitter 1-3 torner. Blad små, dypt 3-5-flika. Blomster grønne eller litt røde. De står alene eller 2(-3) sammen i bladhjørnet.

Leddved er litt etter posten

5. Gravmyrt *Vinca minor* 5-25 cm FREMMED ART

Skudd krypende, meterlange. Blad 2-4 cm lange og blankt mørkegrønne. De er også grønne om vinteren. Blomster blå, 3 cm brede. Innført og forvillet. Ser du hvordan den brer seg innover? Fremmed art med svært høy risiko for å ødelegge natur. Lese mer om fremmede arter? Se artsdatabanken.no. Blomstrer i mai-juni. Gravmyrt finner du helt i starten – der stien går inn.

6. Leddved *Lonicera xylosteum* 1-3 meter høy busk

Unge kvister dunhårete. Blad butte og dunhårete. Vokser på kalkrik grunn. Blomster på 1-2 cm lange skaft. Krone blekt gul. Bær runde og mørkerøde, to og to sammen.

POST 2 – OSCARSHALL

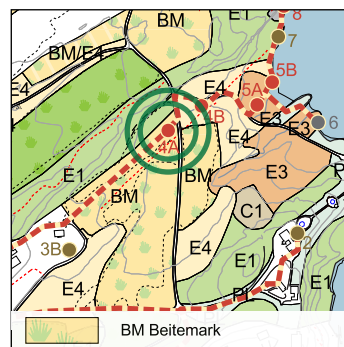
Agapanthus-liljer ved Oscarshall

Agapanthus-liljer står i krukker inne ved Oscars hall. De er fra Dronning Mauds tid. Hun likte disse. Se mer om Oscarshall på side 24.

POST 4A – BEITEMARK

Området er halvåpen beitemark. Det rommer et stort antall store løvtrær. De fleste av disse er det vi kaller edle løvtrær. De trenger litt ekstra varme for å kunne vokse. De fleste treslagene her er norske, men noen er innførte. Dette er rester fra en gammel park. Man ønsker å ta vare på disse trærne. Samtidig er det viktig å passe nøye på. Da unngår vi at fremmede treslag som platanlønn sprer seg. Ellers kan den presse ut den rike naturlige floraen i området. På forsommeren er bakken nesten gul av gullstjerne her.

Visste du at et område som blir beitet vil se forskjellig ut om det er storfe eller sau og geit som beiter der? Storfe er ikke så kresne – de spiser det meste. Sauer og geiter, derimot, velger og vraker mer. Har de beitet et område vil det derfor bli mer av noen arter og mindre av andre (se oversiktsbilde side 4). Treslag på beitemarka *akkurat her*: Ask, bøk, gråor, alm, spisslønn, sommerekik, bjørk, agnbøk, lind, hestekastanje, bøk, hegg, platanlønn (fremmed art), lerk og rogn.

1. Vanlig høymole *Rumex longifolius* 50-150 cm

Flerårig. Blad brede og formet som en lansett eller tunge. De har tydelig bølgete kant. Toppen er høy og tett. Vokser på tangvoller, som ugras på dyrket mark eller i beitemark. Blomstrer i juli-september.

2. Hvitkløver *Trifolium repens* 10-40 cm

Flerårig. Krypene. Tre og tre småblader i hvert blad. Blomster hvite eller rødlige. Denne planten klarer seg absolutt best når det beites. Blomstrer i juni-september.

3. Engsoleie *Ranunculus acris* 5-75 cm

Liker du smør? Engsoleie kalles ofte for smørblomst. Den er fint striehåret med beger som ser litt flattrøkt ut. Varierende. Det blir mye mer av denne når en eng slås. Blomstrer i juni-september.

4. Groblad *Plantago major* 5-30 cm

Flerårig. Blad er eggformete til elliptiske, har lange skaft. Stengelen er oftest kortere enn bladet og omtrent like lang som det smale akset. Arten er kulturspredd og vokser svært mange steder i verden. Kalles for "hvite manns fotspor".

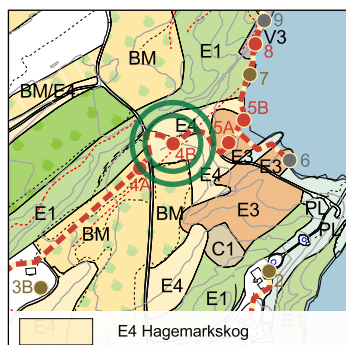

5. Ullborre *Arctium tomentosum*

Ser du det ullaktige spindelet på borrene? Det har gitt den navnet sitt. Blad-stilkene til borrarer har blitt brukt til suppe eller kokt som grønnsak i Sverige. Den smaker nesten som asparges!

POST 4B – HAGEMARKSKOG

Rundt gårdstun og gammel dyrket mark finner vi kulturpåvirket skog. Skogen ligner litt på granskog med lave urter, men det er som regel mest løvtrær her.

I slike områder var det ofte dyr på beite. Derfor finnes det gjerne mange arter som tåler godt både beiting og tråkk. Hvor stort mangfold vi finner på skogbunnen varierer i forhold til f.eks. lys, varme og hvor næringsrik jorda er. Treslag i hagemarkskogen *akkurat her*: Alm, ask, hegg, hestekastanje, lind, platanlønn (fremmed art), sommerek og spisslønn.

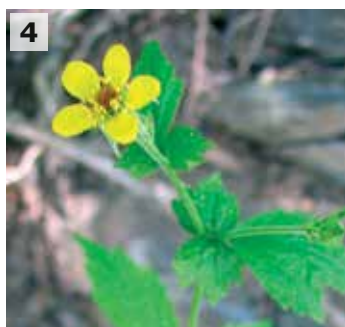
1. Spisslønn *Acer platanoides* Stort tre, opptil 10-20m.

Blad håndfliket. Blomster gulgrønne. Frukten har vinger og er fin å sette på nesen! (se bilde side 35)

2. Hestekastanje *Aesculus hippocastanum* 5-25 m

Blad på lange skaft. Hvert blad har 7 rundtannete småblad. Blomster hvite med gule flekker på kronbladene. Når blomsten har hatt insektsbesøk blir flekkene røde. Slik kan insektene finne de blomstene som ikke allerede har hatt besøk. Kommer opprinnelig fra Balkan. I Norge er den dyrket og i blant forvillet. Blomstrer i mai.

3. Markjorbær *Fragaria vesca* 5-20 cm

Lange utløpere. Blad trekoplete, midttanna på ende-småbladet er like lang eller lengre enn de andre. Blomster-skaftet har tiltrykte hår. Kronblad 4-6 mm lange. Jordbæret løsner lett. Blomstrer i mai-juni. Modne bær i juni-juli.

4. Kratthumleblom *Geum urbanum* 30-70 cm

Stengel med sprikende greiner og myke, hvite hår. Stengelblad trekoblede med store øreblad. Kronblad gule. Kronen ca. 1 cm bred. Blomstrer juni-september. Deler av rota har blitt brukt som erstatning for kryddernellik.

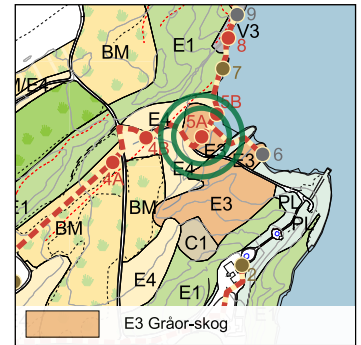
5. Stankstorkenebb *Geranium robertianum*

Stinker! Kjenner du det? Planten er 15-40 cm. Blomstrer fra mai til september. Vanlig på nitrogenrik og middels fuktig jord. Vokser på berg, i steinete løvskog, murer, kratt og brannfelt.

POST 5A – GRÅORSKOG MED ASK

Denne vegetasjonstypen finner vi gjerne langs elver og bekker der jorda ofte utsettes for flom.

Oreskogen er frodig. Gråor og hegg er typiske treslag. Rips er en typisk busk. Struseving, bekkeblom og hvitveis er arter vi ofte finner i denne skogen. Men i oreskogen akkurat her er det ganske næringsrik grunn. Dermed er det også litt flere planter som kan vokse her. Vi finner det vi kaller edle løvtrær slik som ask. Vi finner også litt flere arter på skogbunnen. I gråorskogen *akkurat her* finner vi: Alm, ask, gråor, hegg, hestekastanje, poppel (fremmed art), rogn, spisslønn og svartor.

1. Mjødurt *Filipendula ulmaria* 50-100 cm

Sterk lukt. Blad oftest hvitfiltete under. Nedre blad med 3-5 par store sidefinner og en litt større, oftest treflika endefinne. Små gulhvite blomster. Blomstrer i juni-juli.

2. Vendelrot *Valeriana sambucifolia* 50-100 cm

Blad med 3-5 par småblad og stort endesmåblad. Kronen 5-6 mm lang. Blomstrer juni-juli. Må ha det ganske fuktig, men kan ikke vokse nede i vann slik som elvesnelle.

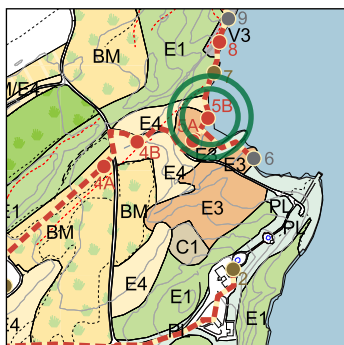
3. Springfrø *Impatiens noli-tangere* 30-80 cm

Stengel saftfull, gjennomskinnelig. Blomster gule, hengende. Frukten er en saftspent kapsel. Som moden sprenses den ved letteste berøring! Kapselveggen ruller seg eksplosjonsartet opp. Samtidig slynges frøene metervis av gårde. Blomstrer i juli til september.

Hvorfor er det så mange røtter over bakken her, tror du? Ville det ikke være lurere av treet å ha røttene nede i jorda? Ville det ikke både stå stødigere og ha lettere tilgang til næring da? Kan være det, men røtter trenger også luft. Steder der røttene har valgt å vokse slik, har gjerne ofte blitt oversvømmet av vann.

POST 5B – STRANDA

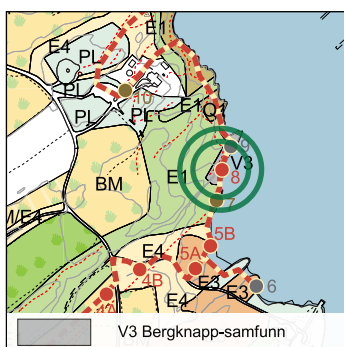

1. Gåsemure *Potentilla anserina* 5-10 cm

Krypende med lange utløpere. Disse kan igjen slå rot. Blad med 7-12 par småblad. Disse er tett sølvhårete under. Oppå grønne eller sølvgrønne. Kronblad 8-12 mm. Vokser på havstrand eller som ugras langs veier. Blomstrer i juni-august. Har blitt brukt som gåsemat.

POST 8 – BERGKNAPP-SAMFUNN

Denne typen vegetasjon finner vi på de skrinneste knausene. I tørre somre ser det gjerne helt avsvidd ut her. Mest typisk er bergknappene.

Vi finner også gjerne stemorsblom og nyresildre. Fordi det er kalkrikt her finner vi arter som markmalurt og bakkemynte.

Foto: Roger Johansen

Foto: Egil Michaelsen

1. Bitterbergknapp *Sedum acre* 5-10 cm

Flerårig, vokser ofte i vide matter. Vanlig på åpen, næringsrik stein- eller sandjord. Blad eggrunde 3-5 mm. Kronblad 6-8 mm, klart gule. Blomstrer i juni-juli. Har blitt brukt til å lege sår.

2. Hvitbergknapp *Sedum album* 5-15 cm

Ganske vanlig på kalkholdig, tørr jord. Blad utstående, pølseformede, 5-8 mm. Blomster 5-8 mm, brede, hvite. Blomstrer i juni-august.

3. Markmalurt *Artemisia campestris* 20-70 cm

Ganske vanlig på tørr, solvarm jord. Trenger kalk for å kunne vokse. Flerårig. Blad med grønne, linjeformede fliker. Blomsterkurvene er ca. 2 mm brede. Blomstrer i juli-september.

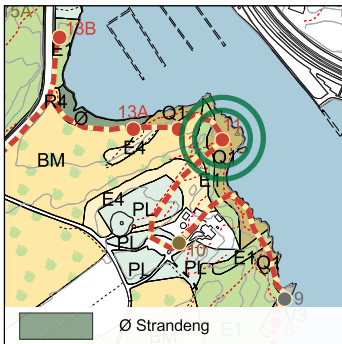
4. Bakkemynte *Acinos arvensis* 5-30 cm

To-flerårig. Korthårete, greinete stengler som oftest treaktige og fiolette. Blader 1-1,5 cm lange. Poseformet beger og blåfiolette blomster. Vokser på tørre steder. Trenger kalk for å kunne vokse. Blomstrer i juni-august.

5. Rundbelg *Anthyllis vulneraria* 10-30 cm

Blomster gule eller rødlig. Vokser på tørre steder. Den har vært dyrket som fôrplante. Derfor er det vanskelig å vite hvor den er opprinnelig vill og hvor den er brakt med kultur. Blomstrer i juni-juli.

POST 11 – TØRR ENG PÅ KALK

Dette er en tørr eng som vokser på kalkrik grunn. Denne typen vegetasjon har et stort mangfold av planter. Tilgangen på kalk gjør at vi finner er god del planter her som vi ikke finner så mange andre steder. Eksempler på dette er blodstorkenebb, aksveronika og hjorterot.

Dette er en sjelden rest av vegetasjon som er typisk for Indre Oslofjord. Tidligere fantes denne typen vegetasjon mange steder, men dessverre er mye av den bygget ned.

Rett sørvest for denne posten finner vi et område med mange innførte arter. Dette gjelder særlig busker som stammer fra tidligere parkanlegg. Særlig syrin er i sterk spredning på skråningene ned mot Frognerkilen. Her er det ønskelig å ta vare på den opprinnelige 200 år gamle syrinheken, samtidig som syringen fjernes fra de naturområdene den har spredd seg til.

1. Blodstorkenebb *Geranium sanguineum* 15-50 cm

Flerårig. Blad runde eller kantete i omriss, delte i 5-7 dype fliker. Blomster store. Kronblad skarpt rødlig, 15-22 mm lange. Se på frukten – hvorfor tror du planten heter det den gjør? Blomstrer juni-juli.

2. Smørbukk *Hylotelephium maximum* 20-50 cm

Vanlig på åpen, tørr, steinete jord. Også dyrket. Blad grønne eller blågrønne. De er motsatte og spredtstilte, 5-8 cm lange. Kronblad 3-5 mm, gulhvite-gulgrønne, sjelden rødlig. Har blitt brukt som skopuss. Blomstrer i august-september.

3. Kantkonvall *Polygonatum odoratum* 15-45 cm

Stengel lutende, kantete. Blad eggformete i tett rekke. Hvite rørformete blomster med vaniljelukt. Disse sitter oftest enkeltvis. Blomstrer mai-juni.

4. Dvergmispel

Cotoneaster scandinavicus 20-150 cm
Liten busk, kvister av og til liggende. Blad 1-3 cm lange. Glatte på oversida og hvitfiltete under. Vokser i tørre kratt, berg og urer. Trenger kalk for å kunne vokse. Klaser med rødlige blomster. Frukt 6-8 mm, rød. Blomstrer i mai-juni.

5. Hjorterot *Seseli libanotis* 30-120 cm

Ganske sjelden på nokså tørr, næringsrik jord. Stengel med dype furer. Blad fint lodne, to ganger finnete. Skjermer tette. Vanligvis 30-40 fint hårete stråler. Blomstrer i juli-august.

6. Aksveronika *Veronica spicata* 5-40 cm

Flerårig. Dekorativ og eksotisk. Vokser på skrinne berg og tørre bakker. Trenger kalk for å kunne vokse. Aksveronika er en sørlig plante som så vidt kommer inn i de solvarme områdene langs Oslofjorden. Vokser på tørr, åpen, kalkholdig jord. Blad motsatte. Krone 4-8 mm, blå. Blomstrer i juli-august.

7. Stemorsblom eller natt og dag *Viola tricolor* 5- 30 cm

Vanlig på tørr-frisk jord. Hva har en blomst med stemor å gjøre? Jo, man har tenkt seg det gule i midten av blomsten som grøtbollen. De fem kronbladene er hver en person: Den som tar størst plass nederst ved bollen er stemoren selv. Ved siden av henne er hennes to egne døtre. Helt oppe på toppen og med dårlig tilgang til maten er de to stedøtrene. Blomstrer i april-oktober.

8. Prikkerikum *Hypericum perforatum* 20-80 cm

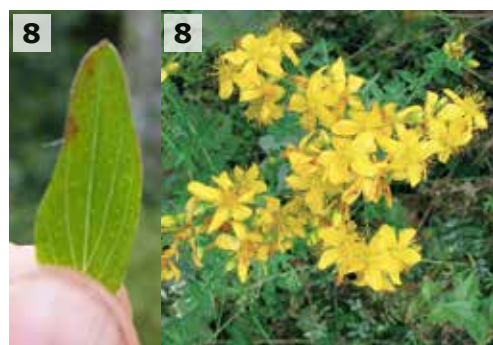
Stengel med to langsgående lister. Små blader med mange lyse kjertler (prikker). Du ser kjertlene lettest om du holder bladet opp mot lyset. Kronblad mørkegule med svarte kjertler (prikker eller streker). Blomstrer i juli-august.

9. Engknoppurt *Centaurea jacea* 30-70 cm

Kurver 1,5-2 cm brede med lyst purpurrøde blomster. Nedre blad noe fliket. Vanlig på åpen, tørr-frisk moldjord. Blomstrer i juli-september.

10. Ryllik *Alchemilla millefolium* 10-60 cm

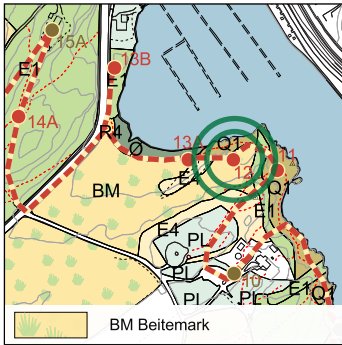
Stengel og blad mykt lodne. Mange ca. 5 mm brede kurver av blomster. Kronbladene i kanten av disse er hvite eller rosa. Det blir mye mer av denne når det beites. Blomstrer i juni-oktober.

POST 12 – BEITEMARK

Men var det ikke beitemark vi stanset ved litt tidligere? Jo, men du ser kanskje at det ser litt annerledes ut her allikevel? Det er færre trær her og det er også færre urter.

Men vi kan stoppe ved noen planter som det gjerne blir mye av i beitemark: Tistler og stornesle. Sammen med roser er dette planter som ikke er særlig fristende for dyr å spise. Derfor blir de gjerne stående igjen når det har vært beita. Fordi disse er ubrukelige som dyrefôr, ble de ofte fjernet fra beitemark i tidligere tider.

1. Veitistel *Cirsium vulgare* 40-150 cm

Toårig. Stengel grov og grågrønn. Vanlig på åpen, næringsrik jord. Oversiden av bladene er matt grågrønn med stive hår. Undersiden er hvitt filthåret. Kurver 2-4 cm brede. De har lange, stive torner. Blomstrer i juli-september.

2. Stornesle *Urtica dioica* 50-100 cm

Blad motsatte og tannete, dobbelt så lange som bladstilken. Med eller nærmest uten brennhår. Blomsterknippet er lengre enn bladstilken. Særbu. Blomstrer i juli-august. Vokser på næringsrik jord. Unge skudd kan kokes og gir nydelig suppe. Lag suppe! Men ikke brenn deg!

4. Hvitkløver *Trifolium repens* 10-40 cm

Husker du denne fra post 4A? Flerårig. Krypene. Tre og tre småblader i hvert blad. Blomster hvite eller rødlige. Denne planten klarer seg absolutt best når det beites. Blomstrer i juni-september.

Ute langs stien (ikke inne på beitemarka):

5. Nakkebær *Fragaria viridis*

5-20 cm

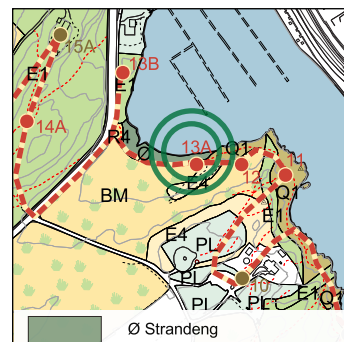
Jammen, er ikke dette markjordbær, da? Ikke helt – de ligner, men dette er en annen art! Denne trenger kalkrik jord for å kunne vokse. Bærene er dessuten litt større og hamsen sitter hardere på. Blomstrer i mai-juni (se også side 10 om markjordbær).

POST 13A – FROGNERKILEN – STRANDENG

Strandenger er særegne engsamfunn på flate strandområder. Det er gjerne et godt dekke av jord.

Typiske arter er saltsiv, takrør, salturt og havgras. Disse og noen flere danner gjerne en fin mosaikk. Denne type enger gir gode forhold for fugler.

Takrør – Norges største gras

1. Takrør *Phragmites australis* 1-4 m

Vanlig på fuktig-våt, helst næringsrik jord. Grov jordstengel. Blad 2-9 cm brede. Toppen 10-30 cm lang, glinsende og svartfiolett. Småaks med lange silkehår mellom blomstene. Blomstrer i august-september. Dette er Norges høyeste gress-art.

2. Siland *Mergus serrator*

Fra nebb til haletipp er fuglen 51-62 cm. Om sommeren ligner hannen hunnen, men vingene beholder samme farge. Oversiden er dessuten mørkere. Vanlig rugefugl over hele landet fra kysten og opp på snaufjellet. Reiret ligger på bakken i nærheten av vann. Spiser stort sett småfisk og krepsdyr.

3. Gravand *Tadorna tadorna*

Som hekkefugl i Norge er den knyttet til kysten. Arten er ordentlig kresen når det gjelder mat. Derfor er den avhengig av havområder med grunt vann. Den spiser nesten bare snegler, og da helst av en spesiell type. For å fange denne filtrerer den muddret. Gravendene som er her om sommeren trekker til kyster i Nordvest-Europa.

4. Hvitkinngås *Branta leucopsis*

Fra nebb til haletipp er fuglen 63-72 cm. Kan kjennes på fargene på hodet og halsen. Opp til 100 hvitkinngås holder til i Frognerkilen om sommeren. Spiser planter. Trekkfugl som overvintrer i Skottland. Vårtrekk i mai. Høsttrekk i september-oktober.

5. Vipe *Vanellus vanellus*

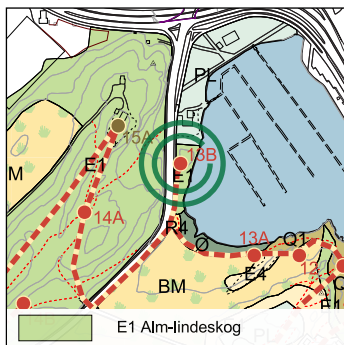
Opprinnelig kommer fuglen fra områder med næringsrike strandenger. Hos oss er den mest vanlig på marker med kort gress. Den er ofte knyttet til jordbrukslandskapet. På Bygdøy er den sett på jordene sørvest for Strandenga. Trekkfugl som reiser sørover i juli-november og kommer tilbake i februar-mai.

6. Sangsvane *Cygnus cygnus* 6

Fra nebb til haletipp er fuglen 131-153 cm. Når den sitter på vannet holder den gjerne halsen rett. Dette kan brukes til å skille den fra knoppsvane som holder halsen i s-form. Vingene til sangsvanen ligger dessuten tett inntil kroppen. Svanesangen er en kraftig velklingende trompetlyd: Guang-guang-guang.

POST 13B – BLÅBRINGEBÆR

Blåbringebær *Rubus caesius* 10-50 cm

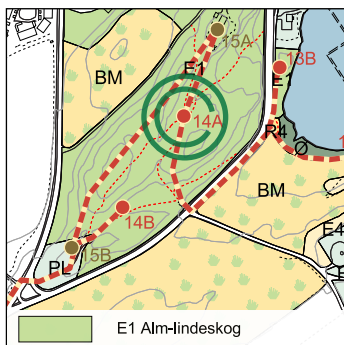
Kan bringebær være blå? Nei, men dette er en annen art og den heter blåbringebær. Som navnet sier ligner fruktene blå bringebær. Lav busk med krypende, blådoggete årsskudd. Vokser på fuktig, næringsrik jord med kalk i. Blomstrer i juni-august.

POST 14A – DRONNINGBERGET NATURRESERVAT

Skogen her på Dronningberget er svært spesiell selv når vi sammenligner med områder både i hele Norge og i andre land!

Selve typen vegetasjon er alm-lindeskog slik du så på post A, men vi finner en del helt spesielle arter her. Det er særlig sopparter knyttet til røttene på lind. Når slik sopp er funnet her, forteller det oss at skogen har fått stå i fred uten å bli hogget gjennom svært lang tid. Kanskje så lenge som flere tusen år! Vi finner også den svært sjeldne praktbillen i området.

Treslag i alm-lindeskogen akkurat her: Alm, ask, bjørk furu, gran, hassel, hegg, lind, morell, osp, platanlønn (fremmed art), rogn, sommerekik, spisslønn og edelgran (fremmed art).

1. Teiebær *Rubus saxatilis*

Lange krypende utløpere og opprette skudd med nåleformete torner. Nedbøyde begerblad og opprette, smale kronblad. Røde, spiselige bær med smak som minner om rips. Blomstrer i juni-august. Bær i juli-august.

2. Hvitveis *Anemone nemorosa* 10-30 cm

Krypende jordstengel. Tre langskaftete stengelblad, dypt treflikete eller tredelte. Blomsten ofte rødfiolett eller blålig. Pollenknapper gule. Blomstrer i april-juni.

3. Kratthumleblom *Geum urbanum* 30-70 cm

Stengel med sprikende greiner og myke, hvite hår. Stengelblad trekoblede med store øreblad. Kronblad gule. Kronen ca. 1 cm bred. Blomstrer i juni-september. Deler av rota har blitt brukt som erstatning for kryddernellik.

4. Skogsveve *Hieracium* sp.

Alle eller de fleste bladene sitter i en rosett nederst mot bakken. Disse bladene har grovt tannet kant og har lang bladstilk. Stengelen har av og til noen få blad. Mange små gule blomster er samlet i hver av flere kurver.

Kalklindeskog. Dette bildet er ikke tatt på samme sted som postene.

POST 14B – DRONNINGBERGET NATURRESERVAT

En del av artene som finnes akkurat her trenger kalkrik grunn. Den spesielle skogen på Dronningberget kalles derfor også kalklindeskog. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har et spesielt ansvar for å passe på denne typen skog. Den er en av de sjeldneste typene skog i Europa. Den er avhengig av et sammenhengende og langvarig samspill mellom sopp, insekter og lindeskogen. I 2012 ble Dronningberget vernet som naturreservat. Det er forbudt å plukke planter her!

1. Firblad *Paris quadrifolia* 10-40 cm

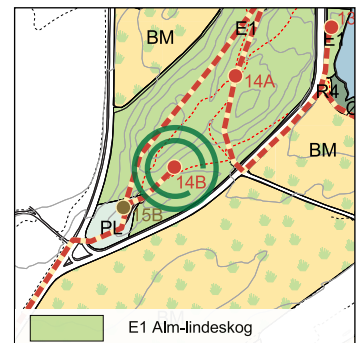
Krypene jordstengler og opprette stengler med fire eggformete eller omvendt eggformete blad i krans. Blomsten er grønn gul med fire brede og fire smale blomsterdekkblad, åtte støvbærere og fire grifler. Blåsvart bær. Giftig. Blomstrer i mai-juni. Trenger næringsrik jord.

2. Skogsvinerot *Stachys sylvatica*

30-120 cm

Stengel mykt håret. Hjerteformete blader. Blomstene sitter i kranser. Krone purpurrød med hvite merker på underleppen. Nederst er kransene skilt. Øverst er de formet som et aks. Planten lukter sterkt og vondt. Den har derfor vært brukt i midler mot lopper, lus og møll. Blomstrer i juni-august.

Geologien på Bygdøy

HVORDAN HAR OMRÅDET BLITT TIL?

Bygdøy er et svært verdifullt geologisk område. Forskere i geologi jobber bl.a. med å trekke de store linjene i jordas historie. De søker å forstå hvordan langsomme prosesser og katastrofer har formet planeten vår. For å få til dette må de sette sammen informasjon fra hele verden. Bygdøy er en viktig brikke i dette internasjonale puslespillet.

Det meste av bergartene på Bygdøy er avsetnings-bergarter. Det betyr at de har blitt dannet av sand, slam og døde dyr som har samlet seg på havbunnen. Når dette har blitt utsatt for høyt trykk og temperatur har det blitt til stein. De lagene vi kommer til å gå langs nå er dannet i en periode på ca. 11 millioner år for ca 450 millioner år siden. Lagpakken er omtrent 60 meter tykk. Grovt regnet vil da 1 cm tilsvare 2000 år. Tenk at det kan ta så lang tid å lage kun én cm stein!

For omtrent 400 millioner år siden kolliderte vårt kontinent med det nord-amerikanske. En stor fjellkjede reiste seg der Norge ligger nå. Dette kalles den kaledonske fjellkjedefoldingen. Trykket som laget foldingen kom fra nordvest. Fordi Østlandet var et godt stykke unna, ble ikke virkningen så stor her. Trykket var allikevel så stort at de opprinnelige vannrette lagene ble foldet. Det er ikke riktig så enkelt som at det er disse foldene vi ser som åser i dag. Laget med folder har blitt slitt ned igjen over lang, lang tid. Vi kan se rester etter disse foldene når vi ser kalklag som i dag står på skrå. Fortsatt styrer denne foldingen mye av terrenget i Oslo-området. Ryggene på Bygdøy er gode eksempler på dette.

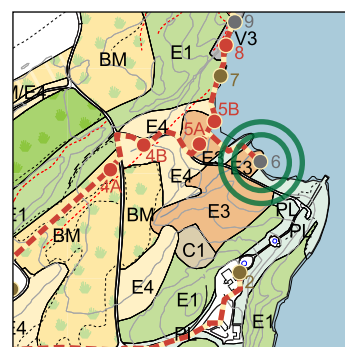
Av lagene vi nå skal passere (Oscarshall til R o h d e l ø k k e n) kommer de eldste først.

POST 6 – FOSSILER

Fordelingen mellom skifer (grå) og kalkstein (hvit) forteller geologen omtrent hvor gammel steinen er og i hvilket område den er dannet.

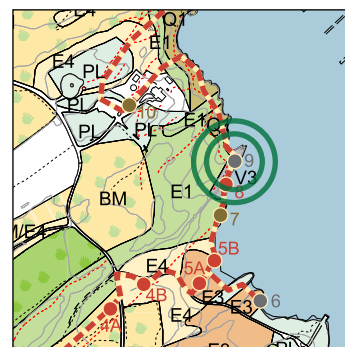
Her ser vi skifer med kalkknoller og tynne kalksteinslag. At det er så lite kalk skyldes at havet ble dypere. Kalkstein dannes oftere på grunt vann. I stein fra dette området i denne perioden finner vi ofte mye fossiler. Det er funnet mer enn 30 arter av utdødde leddyr (trilobitter) og nesten 60 arter av dyr som kan minne litt om muslinger (brachiopoder).

POST 9 – 6 MILLIONER ÅR SENERE

Vi har allerede gått gjennom ca. 6 millioner år, men fortsetter nordover under den bratte klippen. Her har geologer målt opp lagrekken nøyaktig. Vi kan fortsatt se malingmerkene deres! Tidsperioden vi har kommet til nå domineres av kalksteinslag. Havet har sannsynligvis blitt grunnere igjen. Et par meter opp fra bakken får kalksteinen et typisk, knudrete utseende. Et lag på ca. 12 meter skiller seg ut med felles egenskaper.

Legg merke til hvordan det plutselig kommer inn mye mer kalkstein enn ved forrige post.

Utsnitt av litografi av Joachim Frich. Norsk Folkemuseum.

Kulturlandskapet på Bygdøy

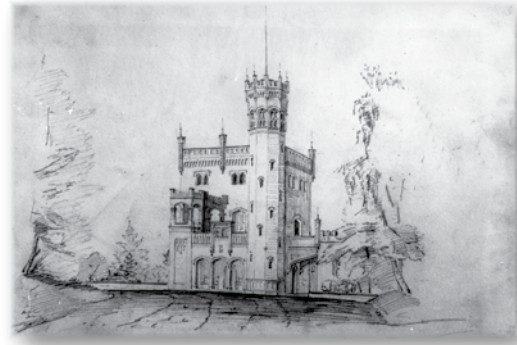
Kulturlandskapet på Bygdøy er unikt, og er resultat av en kontinuerlig utvikling gjennom historien. I middelalderen var Bygdøy eid av klosteret på Hovedøya, og munkene drev jordbruk her. Fra 1500-tallet var kongsgården brukt som ladegård for Akershus slott, det vil si at de fikk forsyninger av mat og brensel fra Bygdøy.

På slutten av 1700-tallet ble Bygdøy delt opp og solgt til private som ønsket seg landsteder. Kong Carl Johan kjøpte senere opp en stor del av Bygdøy og kunngjorde i 1837 at det på Kongsgården skulle lages en folkepark tilgjengelig for alle. I løpet av 1800-tallet ble parken opparbeidet til glede for byens befolkning. Mye av det gamle kulturlandskapet ble bevart som del av denne parken. Parken ble opparbeidet i landskapsstil, med gangveier og uregelmessige naturlike plantinger av trær og busker.

De siste 100 år har Kongsgården vært sommerbolig for kongefamilien. I dag er det Norsk Folkemuseum som har ansvar for gårdsdriften på Bygdø Kongsgård.

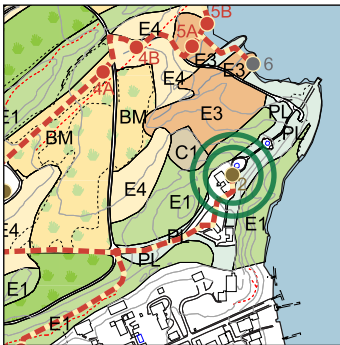
Foto: Bjørn Anders Fredriksen, UMB.

Riksantikvaren

POST 2 – OSCARSHALL

I årene 1847-52 ble slottet Oscarshall bygget for kong Oscar II og dronning Josephine. Arkitekt Johan Henrik Nebelong tegnet slottet i nygotisk stil. Oscarshall er mer fritt komponert med mindre vekt på symmetri enn Det Kongelige Slott, som var ferdig bare noen år før.

Tidens mest berømte norske kunstnere var med å utsmykke interiørene på Oscarshall. Slottet ble bygget på en høyde med flott utsikt over Frognerkilen.

Oscarshall hadde egen brygge hvor besøkende ble satt i land. De gikk opp til slottet gjennom den vakre hagen. Veien fra landsiden var lagt i en sving den siste biten så slottet kommer som overraskelse når man kommer rundt svingen. Overraskelser og vakre utsikter var kjærkomne i den tidens parker.

Hagen ved slottet er omgitt av en mur. De to fontene inne i hagen ble drevet av en dampmaskin på Hanseløkken. Før 1927 var stisystemet i hagen mer svingete enn i dag. Da ville man gjøre hagen mer regelmessig og lagde en rett gangvei slik det ennå er.

Oscarshall med hageanlegget.

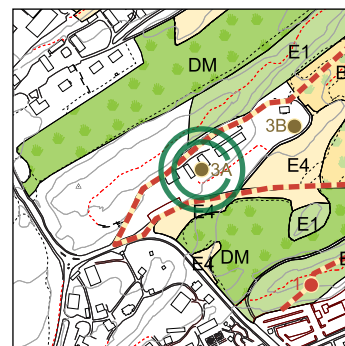

Foto: Bjørn Anders Fredriksen, UMB.

POST 3A – GARTNERIOMRÅDET

Gartnerboligen ble bygget rundt 1850 i sveitserstil. Her bodde gartner Henrik Clausen, som ledet arbeidet med å lage Folkeparken fra 1847 til 1890.

I nærheten av gartnerboligen var tidligere et stort og et lite drivhus med eksotiske planter som akasie, agave, begonia, kamelia og tøffelblomst. Om vinteren måtte man fyre i ovnen både dag og natt for å holde det varmt nok for plantene. Det største drivhuset var bygget i nygotisk stil som Oscarshall. Det ble revet på slutten av 1800-tallet, og siden det er det blitt bygget og revet drivhus på området flere ganger.

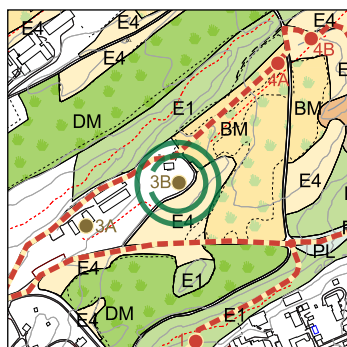
Drivhusene fra rundt 1850 som senere er revet.

Joachim Frich. Norsk Folkemuseum

POST 3B – THULSTRUPLØKKEN

Rester av grunnmuren på Thulstrups hus ble funnet da arkeologene gravde her i 2005

Tidlig på 1800-tallet bodde livlegen til kong Carl Johan her. Han het Magnus Andreas Thulstrup. Thulstrup hadde en liten prydhage og en kjøkkenhage ved huset. I tillegg hadde han en stor park på åsen i nord med mange stier.

På Thulstruppløkken er det funnet kokegroper hvor mennesker har laget mat allerede for omkring 2500 år siden. De laget et hull i bakken hvor de hadde bål og brukte gropa som en ovn til å lage mat i. Det er også funnet stolpehull etter hus som kan være like gamle som kokegroperne.

På 1700-tallet het området Nordre Hestehagen og ble benyttet til som hestebeite. Da var landskapet ganske åpent.

Etter at Thulstrup var død ble husene revet. Hele området omgjort til en park rundt 1850. Det ble plantet trær og busker og laget gangveier. En minnestein og en urne ble satt opp for å hedre Thulstrup på stedet der huset hans hadde stått. Siden er steinen flyttet et lite stykke. På 1900-tallet ble parken brukt som beitemark. I dag er de fleste mindre gangveiene grodd igjen.

*Thulstrups minne
Slik så minnesmerket etter
Magnus Andreas Thulstrup
ut på siste halvdel av
1800-tallet, omgitt av et
blomsterbed*

Foto Væring. Etter Arno Berg, 1952: Bygdøy Kongsgaard.

POST 7 – STRANDEN VED OSCARSHALL

En gedigen steinbrygge ligger fortsatt som et minne om det yrende livet da folk tok rutebåt hit for å komme ut i det grønne.

På 1800-tallet gikk det til Bygdø Kongsgård både fra Skarpsno og inne fra byen. Fra bryggen fører en allé opp til Wedels vei og Thulstrupløkken. Langs stranden går den omtrent 150 år gamle Strandveien fra Oscarshall til Dronningberget. Den er delvis hugget inn i fjellet, og delvis bygget opp med murer.

I bukta ved Oscarshall lå kongens badehus. Det var bygget på en pram og fløt på vannet, slik at kongen kunne flytte det om han ville. Gjestene badet i kummer inne i selve badehuset for at ingen skulle se dem. Badehuset ble flyttet til Dronningberget i 1862. Der står det ennå, men det er utvidet og endret flere ganger.

*Bilde av brygge,
1905 (t.h.)
Rester av bryggen
idag (t.v.)*

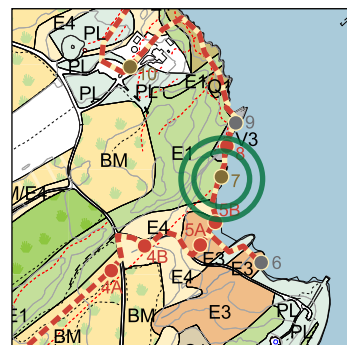

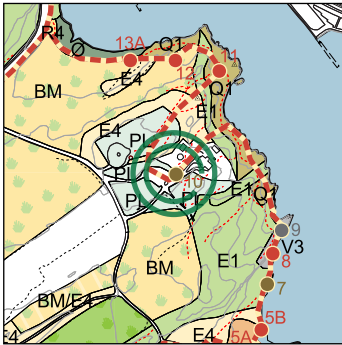
Foto: A. B. Wise
Norsk Folkemuseum, Billedsamlingen

Nasjonalbiblioteket, Billedsamlingen

Stranden og Oscarshall sett fra nord

POST 10 – ROHDELØKKEN

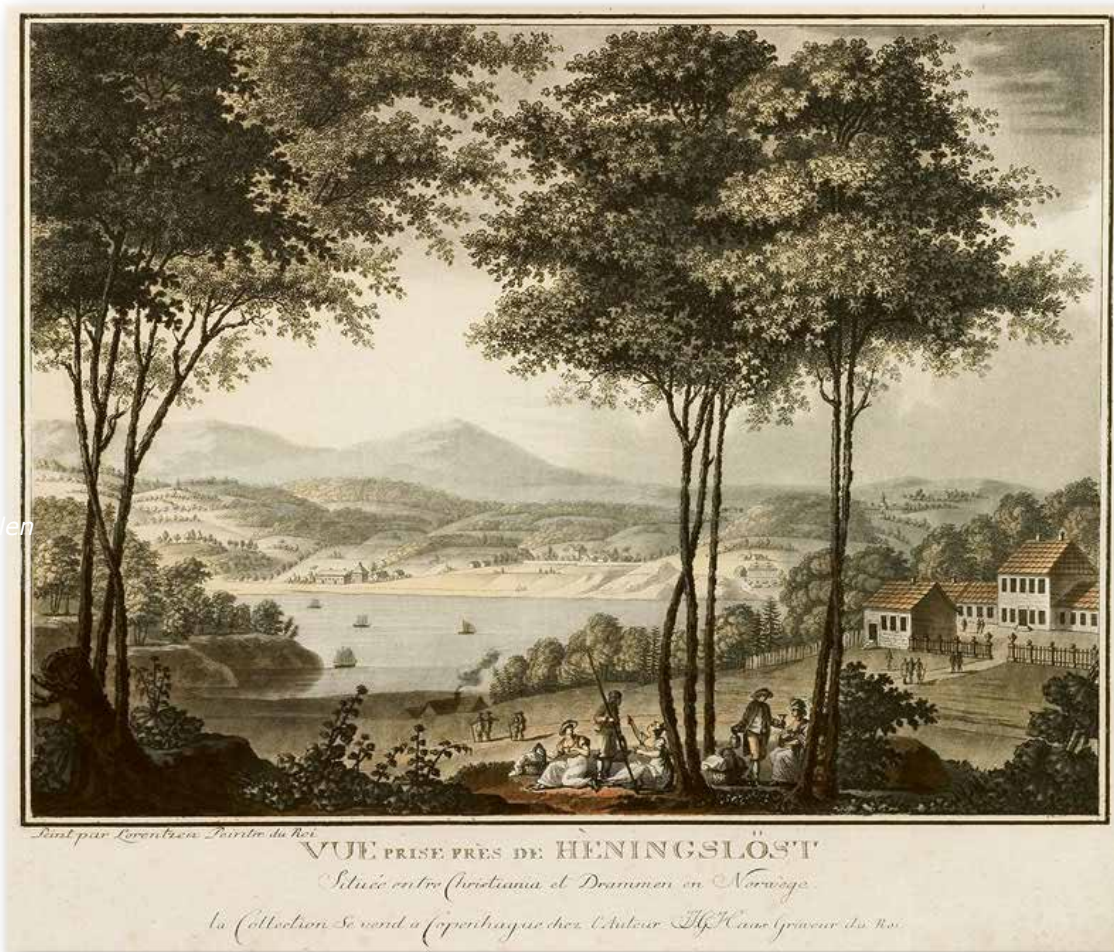

For 200 år siden var det en løkke her som het Henningslyst. Navnet kom fra eieren, generalmajor Henning Hesselberg som var kommandant på Akershus festning. Han bodde her om sommeren med familien, men om vinteren bodde de inne i byen. Det var vanlig at de med god råd i byen hadde en sommerbolig på landet.

Kong Carl Johan kjøpte gården i 1819. En av dem kongen lot bo der var generalkonsul Ernst Rohde. Etter ham fikk stedet navnet Rødeløkken.

I 1837 ble husene solgt på auksjon og flyttet fordi kong Carl Johan ville lage en offentlig park på området. Nede ved Frognerkilen var det en brygge hvor båter fraktet de besøkende til parken fra byen. Rødeløkken kafé har blitt drevet helt siden 1870-tallet. Den regelmessige lindeplantingen er en såkalt lindehall, et utendørs rom hvor man kunne søke skygge. Lindetrærne er antagelig over 150 år, men er ikke blitt så veldig tykke siden de står så tett. Det åttekantede lysthuset like ved er fra 1866.

Fra parkeringsplassen er en hestekastanjeallé som fører til et utsiktspunkt på en haug. Utsiktsplassen på toppen er kantet med syrener. Dette utsiktspunktet ble laget på 1800-tallet og var en del av folkeparken på Bygdø Kongsgård. På 1800-tallet var det mange gruslagte gangveier i området som nå er grodd igjen.

POST 15A OG 15B – DRONNINGBERGETS HISTORIE

Wedelmonumentet på dronningberget etter restaureringen i 2007 (14B).

Wedelmonumentet før restaureringen

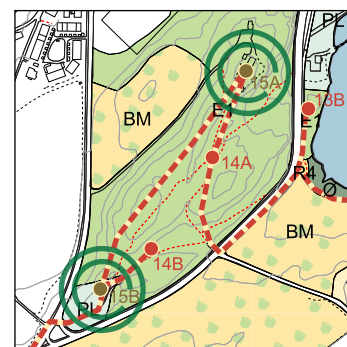

I over 200 år har den naturlige lindeskogen på Dronningberget blitt brukt som en park med stier og utsiktpunkter. Den første parken ble trolig laget av stiftsamtmann Frederik Moltke i 1790-årene. Da het stedet Lindehagen. Dronningberget har navnet sitt fra dronning Desirée, som var kong Carl Johans dronning. I 1825 fikk Desirée laget stier i lindeskogen. Hun var spesielt betatt av den vakre utsikten utover Frognerkilen.

I 1837 bestemte kong Carl Johan at Kongsgården skulle bli en park for alle som bodde i Christiania, som Oslo het på den tiden.

Monumentet til minne om grev Herman Wedel Jarlsberg. Wedelmonumentet ble avduket 18. juni 1845. Grev Wedel var en sentral skikkelse i Norge rundt 1800. Etter at unionen med Sverige kom i stand i 1814 ble han en viktig støttespiller for Carl Johan. Det var Carl Johan som bestilte minnesmerket. Bysten av greven og løven ble tegnet av kunstneren Hans Michelsen. Gjerdet omkring ble tegnet av arkitekt Johan Henrik Nebelong. Det ble fjernet rundt 1950. I 2007 ble et nytt gjerde laget etter de over 150 år gamle tegningene.

Sæterhytten på Dronningberget ble satt opp i 1862 som et lysthus i parken. Bygningen sto før det på stranden ved Oscarshall hvor den var bygget som badehus for de kongelige. Huset ble tegnet i av arkitekt Peter Høier Holtermann i sveitserstil. Bygningen ble påbygget i 1880-årene med en glassveranda, Sæterhytten har i senere år vært gjennom en omfattende restaurering. Om sommeren drives det kafé på Sæterhytten.

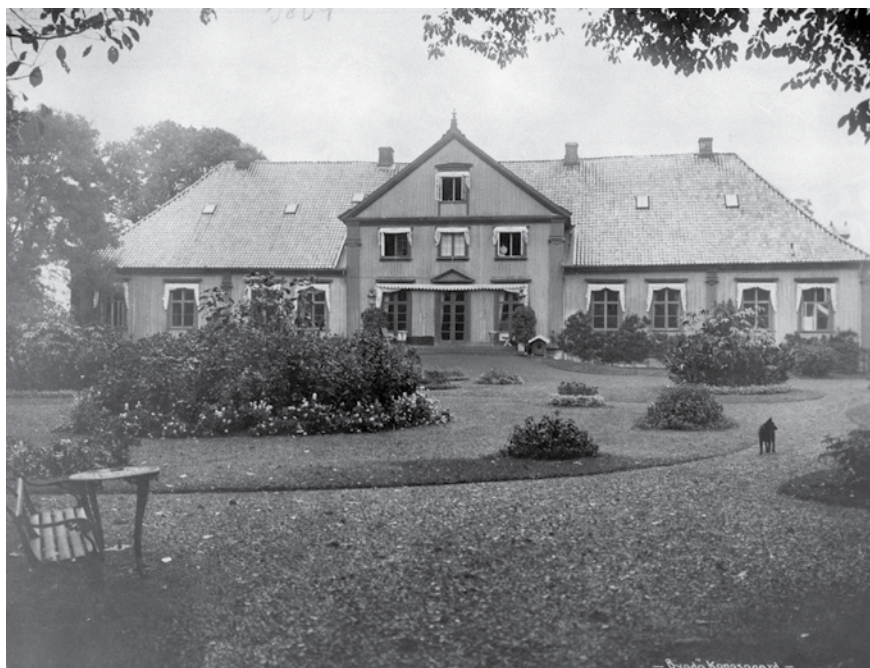

Sæterhytten (14A)

Foto: Anne Hysebyn

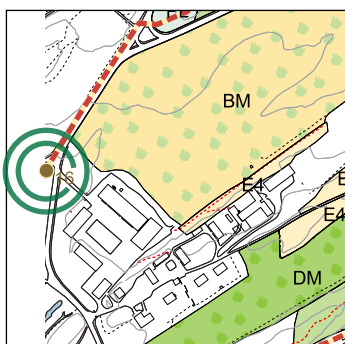

Slik var alleen til opp til kongsgården i 1927.

Alle foto på denne siden: Anders Beer Wilse. Norsk Folkemuseum, Billedsamlingen.

POST 16 KONGSGÅRDEN

Bygdø Kongsgård er den eiendommen i landet som har vært lengst i kongelig bruk, allerede på 1300-tallet var området eid av kongen. Dagens hovedbygning ble bygget i 1733 av den danske stattholder grev Christian Rantzau. Huset er i barokk stil og preget av symmetri. Da huset var nytt, var også hagen sterkere preget av symmetri enn i dag, men den er siden endret.

Etter 1905 har Bygdø Kongsgård vært sommerbolig for den norske kongefamilien. Hagen er tilbakeført til slik den var i dronning Mauds tid med mange blomsterplantinger. Langs veien opp til hovedbygningen er en omtrent 200 år gammel allé. Den øverste og eldste delen er plantet

med ask og spisslønn, mens den nederste delen er en blandet allé med mange ulike treslag.

Kulturlandskapet på Bygdøy har gjennom århundrer blitt formet av landbruksdriften. Dagens driftsbygninger ble gjenreist etter at det gamle fjøset brant i 1975. Landbruksdriften foregår etter økologiske prinsipper og dyreholdet består av 60 melkekyr, samt 90 kalver og ungdyr. I tillegg til storfe er den en sauebesetning med gammel norsk hornet spæsau og hester som brukes i formidlingen på gården. Bygdø Kongsgård er åpen for besøk, se Norsk Folkemuseums hjemmesider.

Lindehallen ved Rohdeløkken

KILDER NATURKART

- Bang, P. & Dahlstrøm, P. (1972)** Dyrespor. NKS-forlaget. Oslo 1980.
- Bendixsen & Al. (2005)** Naturverdier på Bygdøy.
NINA Rapport 77: 118 pp.
- Berg, G. A., (1980)** Floraen i farger 1. H. Aschehoug & Co.
- Direktoratet for naturforvaltning** (undervisningssider): www.ungute.no
- Direktoratet for naturforvaltning** (2012). Naturreservatene Dronningberget og Hengsåsen på Bygdøy i Oslo. Faktaart 2012.
- Fremstad (1997)** Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12: 1-279.
- Hartvig, K.H. (red.) (2006)** Bygdøy. Registrering av natur- og kulturverdier på deler av Bygdøy. Skisser til verneplan for deler av Bygdøy. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus/ Norsk Botanisk Forening – Østlandsavdelingen.
- Haugset, T., Alfredsen, G. & Lie, M.H. (1996)** Nøkkelbiotoper og arts mangfold i skog. *Siste sjanse, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus.*
- Jonsson, B. & Semb-Johansson, A. (red.) (1990)** Norges dyr. J.W. Cappelsens forlag a.s.
- Kummen, T. & Larsson, J. Y. (1990)** Vegetasjonskart for Oslo. Oslo kommune, etat for miljørettet helsevern.
- Kålås, J.A., Viken, Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red) (2010)** Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken.
- Lid, J. & Lid, D.T. (2005)** Norsk flora. 7. utgave ved Reidar Elven. Det Norske Samlaget.
- Lindbekk, B. (2000)** Våre skogtrær. Omega forlag.
- Mossberg, B., Stenberg L., Ericsson, S. (1995)** Gyldendals store nordiske flora. Norsk utgave. Gyldendal Norsk forlag.
- Naturarkivet:** www.naturarkivet.no
- Norsk botanisk forenings plantefotoarkiv:**
www.nhm.uio.no/botanisk/nbf/plantefoto/index.htm
- Norsk ornitologisk forening:**
www.birdlife.no/fuglekunnskap/fugleatlas/index.php?art_id=48
- Norsk zoologisk forening:** www.zoologi.no
- Ryvarden, L. (red.) (1993)** Norges planter. J.W. Cappelen Forlag.
- SABIMA-seminar 2005** om ny lov for biologisk mangfold: **Professor Nils Chr. Stenseth**, UiO: Hva er nødvendig av arealer for å sikre det biologiske mangfoldet?
- Stordal, J. (1977)** Soppene i farger. H. Aschehoug & Co.
- Tinggaard, K.A. (1982)** Fuglene i farger. H. Aschehoug & Co.

KILDER KULTURKART

- Berg, Arno (1952)** Bygdøy Kongsgård. Cappelen.
- Byminner nr 2/3 1994.** Bygdøy: Drømmen om Arkadia.
- Fredriksen, Bjørn Anders (2012)** Realiseringen af folkeparken på Bygdø Kongsgård (..), PhD-avhandling, UMB.
- Holst, Christian (red.) (1875)** Anden Beretning om Ladegaardsøens Hovedgaard for aarene 1872 og 1875. Andet hefte. B.M. Bentzens Bogtrykkeri.
- Holst, Christian (red.) (1882)** Tredie beretning om Bygdø Kongsgaard. Thronsens & Co.s Bogtrykkeri.
- Høye, Nina E. (2009)** Oscarshall. Cappelen Damm.
- Mørch, Monica, J.A. Markussen og B.A. Fredriksen (2007)** Ny tid for Dronningberget - Regjeringens gave til kongeparets 70årsdager i 2007. Statsbyggs hustrykkeri.

TAKK

Takk til alle som har bidratt i arbeidet med dette heftet! Botanisk forening og naturarkivet har stilt sine bilder til disposisjon. Øyvind Hammer, Geologisk Museum, har bidratt med tekst og bilder til geologidelen av heftet. Klaus Høiland, Universitetet i Oslo, har vært med en dag i felt og kommet med mange nyttige innspill. Jørn Erik Bjørndalen har bidratt med tekst om de vernede områdene på Bygdøy. Bredo Berntsen har gitt nyttige innspill til siden om fugler. Vi takker også for finansiell støtte fra Kultur- og idrettsetaten, Norsk Folkemuseum, Bydel Frogner, Fylkesmannens miljøvernavdeling og Byrådsavdeling for miljø og samferdsel, Universitetet for miljø- og biovitenskap v/Institutt for landskapsplanlegging.

Foto, naturbilder: Hilde Friis Solås dersom ikke annen er nevnt.

Foto, kulturbilder: Bjørn Anders Fredriksen dersom ikke annen er nevnt.

Design og Layout: Knut Hallgeir Wik, Inst. for landskapsplanlegging
Utgitt 2013.

TRESLAG I OMRÅDET

Alm *Ulmus glabra*

Blad sagtannet, sterkt rye av korte stive hår på oversiden. Bladstilk mindre enn 3 mm lang. Knoppene er spisse og har rustfargete hår. Blomstrer før løvsprett. Vindbestøvet og vindspredd. Har blitt brukt både til barkebrød og til å lage ski.

Alm

Ask *Fraxinus excelsior* Stort tre, opp til 15-20 m.

Rak stamme og grågrønn bark. Blad ulikefinna med 3-6 par finner. Blomster små og svart-fiolette i tette klaser før løvsprett. Flat nøtt med vingekant. Hvordan tror du den sprer seg?

Ask

Bjørk *Betula sp.* Stort tre, 7-20 m

Hvite stammer med svarte felter. Bladstilk halvparten så lang som bladplate. Rakler som sprer pollen før løvsprett. Kan brukes til garnfarging. Garnet får da en klar gul farge.

Bjørk

Bøk *Fagus sylvatica* Stort tre

Blomstrer i mai. Bladene er blankt grønne med hel eller buktende kant. To trekantete nøtter sitter sammen i en hams. Hamsen er flikete og piggete. Når bøketrær står sammen, blir det ofte ganske skyggefullt på bakken. Strøet (blader o.l. som faller ned) fra bøk er dessuten ganske surt. Derfor vokser det lite på bakken under trærne. Bøk blir bl.a. brukt til ispinner.

Bøk

Furu *Pinus sylvestris* Stort tre

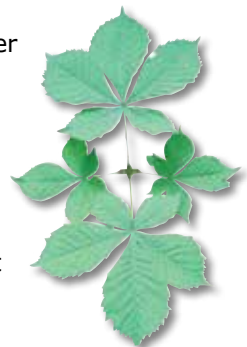
Nåler lange, parvise. Hver nål blir 2-4 år i Sør-Norge. Nye nåler kommer bare på nye skudd. Sambu.

Furu

Hestekastanje *Aesculus hippocastanum* 5-25 m

Blad på lange skaft. Hvert blad har 7 rundtannede småblad. Blomster hvite med gule flekker på kronbladene. Når blomsten har hatt insektsbesøk blir flekkene røde. Slik kan insektene finne de blomstene som ikke allerede har hatt besøk. Kommer opprinnelig fra Balkan. I Norge er den dyrket og i blant forvillet. Blomstrer i mai.

Hestekastanje

Lerk *Larix sp.*

Lerk er et av de få bartrærne som feller nålene sine om høsten. Nålene blir gule før de faller av. Om våren kommer nye lysegrønne nåler. Nålene er linjeformete og står i tette knipper på kortskuddene. På langskuddene står de spredt. Vi finner lerk naturlig i Mellom-Europa, i Vestlige Sibir og i Japan. Er plantet i Norge, og sprer seg også ut i naturen.

Lerk

Morell *Prunus avium*

Blad spisse, sagtannede eller dobbelt sagtannede, dunhårete under. Store purpurfargete kjertler øverst på bladskafet. Blomstrer etter løvsprett. Kronblad hvite. Modne bær i juli-august.

Morell

Sommereik *Quercus robur* Tre 5-15 m

Bladplaten har rett eller hjerteformet grunn. Bladstilken er kort. Eikenøtter ble brukt til å mate høns under 2. verdenskrig.

Sommereik

Agnbøk *Carpinus betulus*

Har litt mindre blad enn bøk, bølget bladplate og dobbelt sagtannet bladkant. Trærne blomstrer med hengende rakler samtidig med løvsprett. Agnbøk hører hjemme i Europa, Lilleasia og videre østover til Iran. Treet vokser vilt i våre naboland Sverige og Danmark, men ikke i Norge.

Agnbøk

Gran *Picea abies* Høyt tre

Nåler korte, parvise. Sambu. Kvae fra gran har blitt brukt som tyggegummi. Har du prøvd det?

Gran

Gråor *Alnus incana* Tre eller stor busk

Lysegrå bark. Vinterknopper butte, hårete. Unge kvister korthårete. Blad matte, sagtannete, spisse eller avrundete. Små frukter som ligner på kongler. Sambu. Or gir ikke bismak på mat den kommer i kontakt med. Derfor har den blitt brukt til å lage kjøkkenredskaper.

Gråor

Hassel

Hassel *Corylus avellana* Stor busk eller av og til et tre, 2-6 m

Blad hårete, avrundete, sagtannede, tilspissede. Røde kjertelhår på bladstilken. Blomstrer før løvsprett (rakler). Hasselnøtter du spiser vel det til jul?

Hegg *Prunus padus* Stor busk eller tre

Mørk, bitter bark. Blad bredt lansettforma eller avlange, fint kvasstannete, dunhårete under. Hvite blomster i lang klase.

Hegg

Lind

Lind *Tilia cordata* Stort tre opp til 20-30 m

Myke blader formet som et hjerte. Blomsterstand med 4-15 blomster. Lind er løs i veden og lett og arbeide med. Derfor er den mye benyttet til treskjæring.

Osp

Osp *Populus tremula* Høyt tre

Blank, gulgrønn bark. Bladstilk lang og flat. Blad runde med buktende kant. Har du sett hvordan bladene skjelver? Veden brukes til å lage fyrstikker.

Platanlønn *Acer pseudoplatanus*.

Dette er en art av lønn på samme måte som spisslønn, men denne er ikke naturlig i Norge. Bladene har nokså butte fliker og tenner sammenlignet med spisslønn. Innført som prydtre. Stor evne til å spre seg ut i naturen. På Vestlandet har den stedvis utkonkurrert viktig naturlig løvskog. Er i rask spredning i Norge. Kommer opprinnelig fra Mellom- og Sør-Europa.

Platanlønn

Rogn

Rogn *Sorbus aucuparia* 3-10 m

Tre eller stor busk. Blad med 6-8 par finner. Endefinnen ikke større enn de andre. Hvite blomster. Røde bær som kan brukes til å lage rognebærgelé eller rognebærgrot.

Selje *Salix caprea* Små til store trær, 3-8 m

Blad 5-10 cm lange, elliptiske til omvendt eggformete. Bladene har tenner eller ujevn kant. Du kan lage seljefløyte av greinene når sevjen stiger opp i treet om våren!

Selje

Spisslønn *Acer platanoides* Stort tre, 10-20m

Blad håndfliket. Blomster gulgrønne. Frukten har vinger og er fin å sette på nesene!

Spisslønn

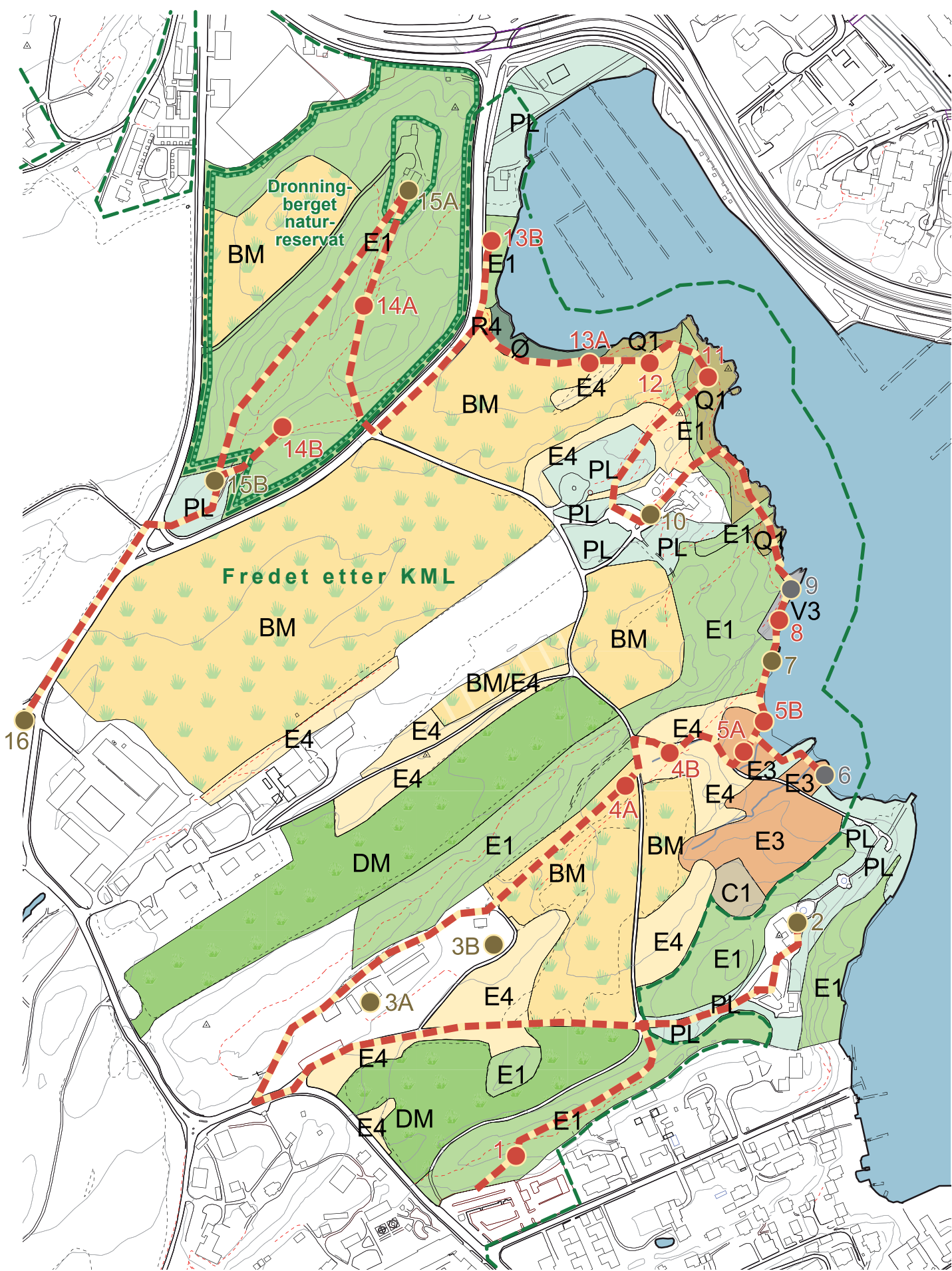
Svartor *Alnus glutinosa*

Tre med mørk gråbrun, oppsprukket bark. Bladene er mørkegrønne og glatte. De er ikke spisse i tuppen som gråor, men er butte eller med et innsnitt i bladspissen. Vokser på fuktige strender i lavlandet. Små frukter som ligner på kongler. Sambu. Bladene til svartor er spesielt næringsrike. Står et svartortre nær vannkanten, vil det derfor gi gode forhold for fugl og fisk.

Svartor

Foto: Norman Hagen

Vegetasjonstyper

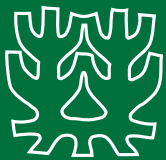
BM Beitemark	E4 Hagemarkskog
BM/E4 Beitemark/ Hagemarkskog	PL Plen/park
C1 Furuskog på kalkrik grunn	Q1 Tørr eng på kalk
DM Dyrka mark	R4 Rik eng
E1 Alm-lindeskog	V3 Bergknapp-samfunn
E3 Gråor-skog	Ø Strandeng

Naturstiposter	Geologiposter	Kulturposter
Natursti	Område fredet etter Kulturminneloven (KML) § 20	
Bygning	Naturreservat – ikke plukk plantene her!	
Kote		
Vei		
Sti		
Turvei		
Fjord/vann		

Målestokk = 1:5000
 0m 50m 100m 200m

Feltarbeidet avsluttet oktober 2006

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus
Vøienvolden
Maridalsveien 120
0461 Oslo

tlf 22 38 35 20
epost noa@noa.no
web www.noa.no

Universitetet for miljø- og biovitenskap
Institutt for landskapsplanlegging
Postboks 5003
1432 Ås

tlf 64 96 53 00
epost ilp@umb.no
web www.umb.no/ilp

Norsk Folkemuseum
Museumsveien 10
0287 Oslo

tel 22 12 37 00
epost post@norskfolkemuseum.no
web www.norskfolkemuseum.no